

Remissyttrande: Betänkandet Bättre förutsättningar för klimatanpassning (SOU 2025:51)

Er beteckning: KN2025/01049

Vår beteckning: 11172-2025-1

Sammanfattning

Länssstyrelsen Östergötland välkomnar utredningens ambition att hantera de utmaningar som råder inom klimatanpassningen i syfte att skapa bättre förutsättningar för klimatanpassningen. Det är tydligt att förslagen adresserar områden som idag utgör flaskhalsar i klimatanpassningsarbetet. Ett genomförande av förslagen kommer underlätta arbetet.

Länssstyrelsen noterar att utredningen med något undantag fokuserar på översvämning, ras, skred och erosion, och det framför allt i den bebyggda miljön. Denna avgränsning innebär att utredningen fokuserar på två av de tio utmaningar inom klimatanpassning som finns upptagna i den nationella strategin för klimatanpassning. Det behövs ett fortsatt arbete med att systematiskt hantera övriga åtta nationella utmaningar i den nationella strategin.

Länssstyrelsen vill uppmärksamma risken för att genomförandet av utredningens förslag skapar nya utmaningar, särskilt avseende uppgifter som kan komma att förändras över tid, eller där det föreligger målkonflikter. Det finns genomgående brister i beskrivningar av konsekvenser över förslagna lagändringar utifrån framtidsperspektivet.

Länssstyrelsens anser generellt att förslagen är underfinansierade och att förslagen om omflyttningar inom de statliga anslagen saknas konsekvensanalys över de verksamheter som föreslås få neddragningar i budgeten. Vidare underskattas kommunernas behov av finansiering för genomförande av förslagen.

Förslag som klimatanpassar dagens lagstiftning

Länssstyrelsen Östergötland bifaller följande förslag i sin helhet:

- 8.1 Klimatanpassningsåtgärder som särskilt skäl för dispens från strandskyddet
- 8.2 Tillfälligt marktillträde för att skydda eller återställa väg och järnväg
- 8.3 Öppna dagvattenanordningar ska omfattas av ledningsrättslagen
- 8.7 Markreservat för klimatanpassningsanläggningar ska kunna införas i en detaljplan
- 8.8 Möjligheten att villkora bygglov med en anläggning för klimatanpassning utökas
- 8.10 Kommunen ska tillhandahålla underlag när en fastighetsägare vill vidta åtgärder

8.4 Dagvattensystemets kapacitet ska regleras i lag:

Länsstyrelsen Östergötland bifaller förslaget med följande medskick.

- Det är viktigt att det framgår att ett 10-årsregn är just en miniminivå och att det är tydligt att det finns en lagmässig öppning för högre krav, särskilt i områden med stora risker. Det bedöms rimligt med tanke på lagförslaget att även diken ska kunna räknas in i va-anläggningen och de pågående klimatförändringarna där riskerna ökar över tid.

8.5 Va-huvudmannen ska lämna uppgifter om dagvattensystemets kapacitet:

Länsstyrelsen Östergötland bifaller förslaget med följande medskick:

- Avgränsningen till ”fastighetsägare som står i begrepp att klimatanpassa” är väl snäv. Även andra aktörer som har angelägenhet bör kunna ta del av informationen, till exempel fastighetsägare uppströms och nedström som berörs av avrinningen från aktuell fastighet och mäklare i samband med bostadsöverlåtelse i området samt konsulter som gör klimatriskbedömningar och

klimatresiliensdeklarationer. I takt med att klimatförändringarna ökar bedöms intresset från dessa aktörer öka.

- Det bör övervägas om avgränsningen till uppgifter om ”x-årsregn” är ändamålsenlig för fastighetsägarens planering. På sikt kan skyldigheten att lämna uppgifter även omfatta uppgifter om hur fastighetsägaren påverkas om kapaciteten överskrids, samt vad va-huvudmannen avser göra framåt, av relevans för aktuell fastighet.

8.6 Kommunen ska i översiktsplanen redovisa vilka klimatanpassningsåtgärder kommunen avser att initiera Länsstyrelsen Östergötland bifaller förslaget med följande medskick:

- Det är positivt att utredningen föreslår att det ska tillföras medel till kommunerna för uppgiften.
- För att lagändringen ska få önskad effekt är det viktigt med en tydlig vägledning till kommunerna. Det är av största vikt att Boverket får i uppdrag att ta fram en sådan vägledning till dess lagändringen träder i kraft.

8.9 Kommunen ska ändra eller upphäva detaljplaner som medför för stora risker:

Länsstyrelsen Östergötland bifaller förslaget med följande medskick:

- Att hantera så många detaljplaner på kort tid kommer substantiellt öka arbetsbördan för både kommuner och länsstyrelser. Särskilt om besluten överklagas, vilket kan förutses. Det är därför viktigt att det tillförs resurser till kommuner och länsstyrelser för att hantera detaljplanerna. Av särskild vikt är stöd till mindre kommuner i riskzonen för stigande hav.
- För att lagändringen ska kunna genomföras effektivt är det viktigt med en tydlig vägledning till kommunerna. Det är av största vikt att Boverket får i uppdrag att ta fram en sådan vägledning till dess lagändringen träder i kraft.
- För att bestämmelsen ska vara meningsfull så måste det finnas någon form av sanktion mot kommuner som inte följer regeln.
- Lagändringen är kontroversiell då den innebär ett intrång i det kommunala självstyret. Sannolikt är detta motiverat med tanke på allvaret.

8.11 Föreskrifter om högsta inomhustemperatur för känsliga grupper

Länsstyrelsen Östergötland bifaller förslaget med följande medskick:

- Det finns ett behov av att även hantera sårbara grupper som befinner sig utanför boenden med särskilt stöd och särskild service enligt socialtjänstlagen (2001:453) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Det innefattar till exempel barn och unga i förskola och skola samt äldre och individer, med eller utan hemtjänst, som äter vissa sorters mediciner.
- Lagstiftning inom arbetsmiljö kan behöva ses över.

Havsnivåhöjningar

Länsstyrelsen Östergötland delar utredningens bedömningar och bifaller förslagen, med följande medskick.

9.2.1 Ett statligt ansvar för skyddet mot översvämningar från havet

Länsstyrelsen Östergötland bifaller förslaget om ett statligt ansvar för skyddet mot översvämningar från havet, med följande medskick:

- Den åtgärd som föreslås är storskaliga kustsskydd där staten bidrar med finansiering. Storskaliga kustsskydd är lämpligt för att skydda områden med stora risker och stora värden.
- Länsstyrelsen Östergötland anser att staten på motsvarande sätt bör erbjuda hjälp med finansiering av reträtt. Reträtt har långsiktiga fördelar jämfört med storskaliga kustsskydd. Ett storskaligt kustsskydd måste förvaltas och underhållas för all framtid.
- Det är viktigt att hänsyn tas till de mindre kommunernas begränsade personella och finansiella resurser att arbeta med kustsskyddsåtgärder.
- I arbetet med storskaliga kustsskydd bör naturbaserade lösningar väljas, där så bedöms tillämpligt.
- Det är av vikt att beakta att storskaligt skydd utgör en stor sårbarhet för antagonistiska hot.
- Enligt remissförslaget bör staten endast ta ett ansvar för hantering av risk för översvämning från havet. Statligt vatten innefattar också de tre

största sjöarna Vänern, Vättern och Mälaren. Det bör övervägas om staten ska ta ett ansvar för klimatanpassning av allt statligt vatten.

9.2.5 Möjligheten att skydda kusterna runt Östersjön tillsammans med andra länder bör utredas

Länsstyrelsen Östergötland avstyrker förslaget att utreda möjligheten att skydda kusterna runt Östersjön tillsammans med andra länder. Den lösningen som föreslås utredas, ett storskaligt skydd mellan Sverige och Danmark är inte realistisk vare sig ur ekonomiskt eller ekologiskt hänseende. Dessutom skulle ett sådant storskaligt skydd utgöra en orimligt stor sårbarhet för antagonistiska hot, som även kan påverka kusten längs Östergötland.

Finansieringsmodeller

Länsstyrelsen Östergötland bifaller förslagen med delad finansiering mellan fastighetsägare och kommun, med följande medskick:

- Staten behöver ta fram en vägledning för den praktiska tillämpningen av delad finansiering.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser samt genomförandefrågor

Länsstyrelsen Östergötland har inga synpunkter på förslagen gällande Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser samt genomförandefrågor

Bedömningar och överväganden som inte lett till förslag

Länsstyrelsen Östergötland uppfattar att det finns kvarstående hinder som utredningen inte har lett till förslag. Det är förståeligt då frågorna är komplexa. Det är av vikt att regeringen fortsätter adressera hinder för klimatanpassningen, vilka synliggörs i takt med att arbetet utvecklas. Några medskick:

- Det är önskvärt att frågan om styrmedel som leder till att fastighetsägare i större utsträckning bedömer sina klimatrisker och klimatanpassar sin fastighet utreds. Styrmedel kan vara krav på klimatriskbedömningar med tredjepartsgranskningar, exempelvis klimatresiliens-deklarationer. Vid ett fastighetsköp i Sverige har säljaren en skyldighet att informera köparen om kända fel och brister som är av väsentlig betydelse och som köparen sannolikt inte kan upptäcka vid en noggrann undersökning. Klimatrisker borde också omfattas av denna bestämmelse.

- Bestämmelserna om dammsäkerhet för skyddsvallar behöver ses över. Även bevattningsdammar bör vägas in när bestämmelserna om dammsäkerhet ses över.

Behov av utredningen

Länsstyrelsen Östergötland anser att det behövs ett fortsatt arbete med att systematiskt hantera legala utmaningar relaterat till de nationella utmaningar som regeringen identifierat i den nationella strategin för klimatanpassning. Exempel på frågeställningar som behöver belysas är:

- Hantering av klimatrisker relaterade till värme, torka, förändrade grundvattennivåer i samhällsplaneringen. Klimatrisker som bedöms öka i både styrka och återkomsttid över tid.
- Länsstyrelsen i Östergötland anser att lagförslag som underlättar för klimatanpassningsåtgärder i ett avrinningsområdesperspektiv som lämpligt framtida utredningsområde, av särskild vikt är lagförslag som möjliggör omprövning av vattendomar, så att flöden på ett bättre sätt kan anpassas vid höga eller låga flöden. Den effektivaste klimatanpassningsåtgärden längs ett vattendrag i en kommun långt nedströms vattendraget kan vara en åtgärd uppströms. Åtgärden kan behöva genomföras i en annan kommun. Denna kommun kan även ligga i ett annat län. Länsstyrelsen i Östergötland ställer sig frågande till utredningens slutsats att det inte går att legalt reglera markanvändningsfrågorna i relation till avrinningsområden, utan reform med bäring på landets indelning i kommuner och regioner.
- Utredning som adresserar landsbygdsperspektivet på klimatanpassning inklusive hinder relaterat till klimatanpassning av areella näringar. Inom dessa näringar finns ett stort antal målkonflikter som kan begränsa framdriften i arbetet med klimatanpassning. Samverkan stad-land är av vikt när det gäller fördröjning av dagvatten samt hantering av höga flöden.
- Utredda hinder relaterat till etablerande av naturbaserade lösningar med potential att samtidigt lindra värme och mildra konsekvenser av för mycket och för lite vatten. Lösningar som även bidrar till attraktivare miljöer.
- Rättvis klimatanpassning som säkerställer att alla samhällsgrupper får lika tillgång till resurser och stöd. Det kan handla om att utreda system som kompenserar för orättvisor som skapas när climateffekter slår mot

olika samhällsgrupper eller utveckla strategier som tar hänsyn till samhällets mest sårbara grupper.

13 Konsekvenser

13.5.4 Kostnader

Länsstyrelsen Östergötland konstaterar att klimatanpassningen idag är underfinansierad och att genomförandet av utredningens förslag kommer begränsas av att det saknas finansiering.

Kostnader för staten

Länsstyrelsen i Östergötland anser att det är av stor vikt att det tillförs ytterligare statliga medel till klimatanpassningen för att finansiera utredningens förslag. Om medel tas från andra statliga verksamheter är det av vikt med en konsekvensanalys.

Länsstyrelsen i Östergötland bifaller följande förslag:

- Tillskott av finansiering av det statliga kustskyddet inklusive finansiering av en tjänst per länsstyrelse med kust för att hantera stigande hav.

Länsstyrelsen Östergötland avstyrker utredningens förslag:

- Förslagen att utredningens förslag ska finansieras inom ramen för den statliga budgeten genom omflyttningar i budgeten. Det saknas konsekvensanalys över hur arbetet med naturolyckor och kommunikation påverkas om omflyttning sker.

Länsstyrelsen Östergötland anser att det statliga stödet till samordning av klimatanpassning behöver återinföras. Behovet av en funktion som initierar, stödjer och utvärderar arbetet med klimatanpassning och i övrigt hanterar det förordningsstyrda uppdraget att samordna länens klimatanpassning bedöms öka till följd av utredningens förslag.

Kostnader för kommunerna

Länsstyrelsen i Östergötland anser att det är av stor vikt att kommunerna resursmässiga förutsättningar att arbeta med att upphäva och ändra detaljplaner samt planera för kustskydd stärks. Det är av särskild vikt för de mindre kustkommunerna.

Länsstyrelsen i Östergötland bifaller följande förslag:

- Tillskott av finansiering av kommunernas arbete med åtgärder i översiktsplaneringen.

Länsstyrelsen i Östergötland avstyrker följande bedömning:

- Sammantaget får kommunerna såväl kostnader som nyttor som inte motiverar någon ytterligare finansiering från staten.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsråd Ann Holmlid, med klimatanpassningssamordnare Cecilia Wyser som föredragande. I handläggningen har samhällsbyggnadsdirektör Jan Persson, beredskapshandläggare Magnus Mateo Edström, handläggare vatten Sara Nilsson och miljöskyddshandläggare Åsa Ståhlkloo medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.